

ESTUDIOS DE LITERATURA MEDIEVAL

25 AÑOS DE LA
ASOCIACIÓN HISPÁNICA DE
LITERATURA MEDIEVAL

EDITORAS

ANTONIA MARTÍNEZ PÉREZ
ANA LUISA BAQUERO ESCUDERO

MURCIA
2012

Estudios de literatura medieval : 25 años de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval / editoras Antonia Martínez Pérez, Ana Luisa Baquero Escudero.-- Murcia : Universidad de Murcia. Servicio de Publicaciones, 2012.

968 p.-- (Editum)
ISBN: 978-84-15463-31-3

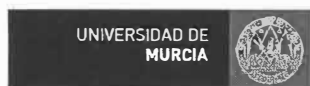
Literatura medieval-Historia y crítica.
Martínez Pérez, Antonia
Baquero Escudero, Ana Luisa
Universidad de Murcia. Servicio de Publicaciones.

82.09"05/14"

1ª Edición 2012

Reservados todos los derechos. De acuerdo con la legislación vigente, y bajo las sanciones en ella previstas, queda totalmente prohibida la reproducción y/o transmisión parcial o total de este libro, por procedimientos mecánicos o electrónicos, incluyendo fotocopia, grabación magnética, óptica o cualesquiera otros procedimientos que la técnica permita o pueda permitir en el futuro, sin la expresa autorización por escrito de los propietarios del copyright.

© Universidad de Murcia, Servicio de Publicaciones, 2012

ISBN 978-84-15463-31-3

Depósito Legal MU-921-2012

Impreso en España - Printed in Spain

Imprime: Servicio de Publicaciones. Universidad de Murcia
C/ Actor Isidoro Máiquez 9. 30007 MURCIA

TRETS FILOLÒGICS D'UNA EDICIÓ CRÍTICA: AUSIÀS MARCH I PERE BOHIGAS

VICENT R. POVEDA CLEMENT
Universitat d'Alacant

RESUMEN:

Presentamos el estudio de la edición crítica de los poemas de Ausiàs March que llevó a cabo Pere Bohigas entre los años 1952-1959 y cuál es la dependencia que tiene respecto del trabajo de Amadeu Pagès de 1912-1914. La revisión que aportamos se centra, a través del cancionero *G*, ya que su fijación estructural sigue presentando variaciones hoy en día, en tres puntos clave: el estudio de los diferentes códex que nos han transmitido las poesías de March y que posibilita la selección del testimonio base del texto crítico, el apartado de variantes i el sistema de referencia utilizado.

Palabras-clave: Pere Bohigas, edición crítica, poesía, Ausiàs March, cancionero.

ABSTRACT:

We submit an study of Ausiàs March poems's critical edition that Pere Bohigas carried out between 1952-1959 and what is the dependence it has Amadeu Pagès's work from 1912-1914. The revision that we provide is focused, through *G* booksong, since its structure is not clearly fixed nowadays, on three key points: the different studies that passed on to us March's poems and that it makes the base testimony of the critical text possible, the variants section and the reference system used.

Key-words: Pere Bohigas, critical edition, poetry, Ausiàs March, booksong.

Pere Bohigas presentà, en la col·lecció d'«Els Nostres Clàssics», una edició crítica de les poesies d'Ausiàs March, que veié la llum en cinc volums, entre els anys 1952 i 1959, i que fou revisada i reeditada, ja en el 2000, per Amadeu J. Soberanas i Noemí Espinàs²⁰⁴⁴. Aquesta segona edició apareixia en un sol volum i se'n revisaven alguns criteris ortogràfics, a més d'adequar-la a l'accentuació valenciana. Però, principalment, la tasca d'aquests revisors ha consistit en «una confrontació acurada amb l'edició d'Amadeu Pagès, referència de Bohigas, que ha permès d'esmenar alguna errata. No cal dir que s'han incorporat a la nova edició les esmenes i addicions que Bohigas havia recollit a la fi del cinquè volum, i d'altres que havia anotat als marges dels volums publicats que conserva a la seva biblioteca»²⁰⁴⁵. El resultat amb què comptem pretén, doncs, ser una edició més completa i correcta que el producte primer i ací rau l'objectiu d'aquest treball: valorar el procés filològic portat a terme en l'edició de Pere Bohigas, que segueix Pagès²⁰⁴⁶ amb una fidelitat que, de vegades, ens revela un estudi massa dependent. Per a aquesta tasca, ens fixarem, primerament, en l'estudi que hi fa dels diversos manuscrits, edicions i traduccions del *corpus* marquès, clau per a la selecció del códex base i per a l'establiment del text crític. En segon lloc, revisarem l'aparat de variants que aporta en la seua edició, a partir dels criteris d'edició que Bohigas mateix enuncia i d'aquells que empra realment. Finalment,

²⁰⁴⁴ Pere Bohigas (ed.), Ausiàs March, *Poesies*, edició revisada per Amadeu-J. Soberanas i Noemí Espinàs, Barcelona, Barcino («Els Nostres Clàssics», B19) [1a edició: Barcelona, Barcino, 1952-1959, 5 vols. («Els Nostres Clàssics», A71, A72, A73, A77, A86)], 2000.

²⁰⁴⁵ Amadeu-J. Soberanas i Noemí Espinàs, «Nota editorial» a Pere Bohigas (ed.), Ausiàs March, *Poesies*, Barcelona, Barcino («Els Nostres Clàssics», B19), 2000, p. vii.

²⁰⁴⁶ Amadeu Pagès (ed.), *Les obres d'Auzias March*, 2 vols., Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1912-1914.

veurem quin ha estat el sistema de referències utilitzat per Bohigas quant a la citació dels testimonis. Tot això, ho farem a través del cançoner *G*, que ha estat la base d'un estudi anterior més ampli i d'un altre semblant que revisava l'edició d'Amadeu Pagès²⁰⁴⁷.

Pere Bohigas afirma haver acceptat l'estudi comparatiu de manuscrits que en féu Pagès en la seua edició. El resultat a què arribà demostrava que *FGH* estaven agrupats enfront d'*ALMN* i Bohigas no el revisa, simplement afirma que «la cura posada en aquest treball comparatiu ens relleva de fer-lo de nou»²⁰⁴⁸. Així mateix, basant-se en un estudi de l'aparat de variants de Pagès, Bohigas conclou que aquells cançoners fonamentals que han transmés el *corpus* de l'obra d'Ausiàs March són *A*, *F* i *D*. La conclusió determinant a què arriba és que *A* i *F*, que no sempre lliguen en el mateix sentit i que pertanyen a grups diferents, tenen una vàlua equiparable en el sentit literari.

De la resta de còdexs fa una glossa en la qual ens explica el perquè d'haver-los destriat. Així, diu que *H*, malgrat pertànyer al grup més antic, és un manuscrit molt defectuós; *N* solament ha estat consultat en els casos dels poemes que foren publicats per Foulché-Delbosc²⁰⁴⁹. El cas del manuscrit *G* és ben particular, ja que en l'edició de 1952-1959 Bohigas afirma que no va consultar directament aquest còdex, però diu haver-ne pogut prendre nota a partir de l'estudi de Pagès: «no hem vist el ms. *G*, però hem pogut adonar-nos de les seves característiques en l'aparat crític de l'edició Pagès»²⁰⁵⁰. La redacció d'aquesta informació ens apareix intacta en la segona edició que se'n feu²⁰⁵¹. Amadeu J.-Soberanas i Noemí Espinàs, tal i com ells mateixos indiquen, han corregit errades i han incorporat les correccions que Bohigas va publicar en el seu cinquè volum i d'altres que havia marcat en els marges dels altres volums que tenia a la seua biblioteca. Dins aquestes modificacions que inclouen, trobem una indicació que ens resulta ben interessant en aquest punt en concret, ja que aporta un matís nou en donar-nos notícia de la consulta de *G a posteriori* de la publicació del primer volum. Aquesta revisió, en principi, no afecta substancialment el resultat final, ja que solament ens hi informen, de manera molt laxa i a través d'una nota afegida a aquesta segona edició, de la datació de la mà dels folis 566-572: «Amb posterioritat a la impressió del primer volum [de la 1a edició], hem examinat el ms. 210 (ant. 92-6-7) de la Universitat de València (*G*). Els folis 566-72 són escrits per una mà diferent, no gaire posterior a la dels folis 496-565 i més antiga que la dels folis 603-44»²⁰⁵². Hi sobta, tanmateix, la utilització d'un *nosaltres* que no se sap ben bé a qui es refereix, ja que pareix estrany que Bohigas faça servir un plural de modèstia en una nota feta sobre un exemplar privat de la seua pròpia edició. Tenint en compte això, no resta del tot clar si Bohigas va consultar el cançoner *G* a la Biblioteca Històrica de la Universitat de València i, en qualsevol cas, aquesta consulta no va influir ni en l'estudi introductori —que, pel que sembla, es va publicar amb anterioritat a aquesta visita—, ni tampoc en les variants concretes, que continuen depenent clarament de l'edició de Pagès, com Bohigas mateix va afirmar.

En aquesta segona edició de les obres de March també s'inclou un estudi de l'ordre de les composicions, tant en els manuscrits com en les edicions, que determina la manca de sistematicitat en aquest punt en els diferents testimonis. D'aquesta manera ens hi trobem que alguns manuscrits, malgrat estar inclosos dins la mateixa família, com és el cas de *AGH*, no tenen cap ordre definit en la còpia dels poemes per haver-se fet a la vista de còdexs incomplets o quaderns sense relligar²⁰⁵³, i d'altres, com *FN* que, com ja sabem, pertanyen a grups diferents, presenten un ordre molt paregut que ha estat transmés

²⁰⁴⁷ Vicent Poveda Clement, *Les edicions crítiques d'Ausiàs March a través dels subcançoners G² i G⁴*, Alacant, Universitat d'Alacant [treball d'investigació], 2010; Vicent Poveda Clement, «Amadeu Pagès i Ausiàs March: revisió dels límits d'una edició crítica a través dels cançoners G² i G⁴», en premsa.

²⁰⁴⁸ Bohigas, *op. cit.*, 2000, p. 71.

²⁰⁴⁹ Raymond Foulché-Delbosc, «Deux chansonniers du XVe siècle», *Revue Hispanique*, 10, 1903, 335-348.

²⁰⁵⁰ Pere Bohigas, «Introducció», Ausiàs March, *Poesies*, 1, Barcino («Els Nostres Clàssics», A71), 1952-1959, pp. 9-184, p. 167.

²⁰⁵¹ Bohigas, *op. cit.*, 2000, p. 71.

²⁰⁵² *Ibidem*, p. 68, n. 5a.

²⁰⁵³ Pagès, *op. cit.*, 1, p. 23.

a tots els manuscrits del grup modern que van estar copiats abans de 1543, això és *BDG²K*. Amb tot, Bohigas afirma que «a base de l'ordre de *F*, molt regular fins a la poesia 91, i de *D*, del tot regular des de l'obra 102, Pagès establí l'ordre de la seva edició, que hem adoptat per haver-nos semblat satisfactori i per tal de facilitar la comprovació de citacions dels estudis que s'han fet servint-se de l'edició de Pagès»²⁰⁵⁴.

Quant al testimoni base, Bohigas —que segueix fidelment Pagès també en aquest aspecte— ha utilitzat el manuscrit *F* per a totes les composicions que conté, encara que parega posterior a *A*, ja que és, com hem vist, el còdex més complet del grup antic i presenta una ordenació que es correspon prou fidelment amb la suposada cronologia vital d'Ausiàs March. Com ja havia fet Pagès, Bohigas supleix els buits i mancances de *F* amb el suport de *G'*, excepte en el cas de la poesia 1, que presenta com a manuscrit base *A*. Aquest punt es torna complicat en l'edició de Pagès, ja que no ens arriba a dir quin és el testimoni que utilitza com a base i això dificulta la revisió crítica dels editors posteriors. Tot i que Bohigas afirma que l'editor rossellonès ha utilitzat *G'* per al seu text crític, el poema 1 no apareix dins aquest, sinó que està dins *G⁴*, per a ell *G²*, i així és com bé ho indica Pagès²⁰⁵⁵ en la seua edició. Per a totes les poesies que manquen en el grup antic, ha utilitzat el manuscrit *D*. Aquesta diversitat de textos base és, en essència, la mateixa de Pagès, per la qual cosa l'elecció de *G'* com a testimoni base en les mancances de *F* prové també d'aquella edició. Es tracta, per tant, d'una estratègia ecdòtica poc acurada i que ens posa en alerta sobre les possibles errades que se'n puguen derivar.

Per a l'aparat crític, Bohigas manlleua de Pagès, fins i tot, l'ordenació alfabètica dels testimonis per a la seqüència de les lliçons, donant prioritat lògica als manuscrits i, seguidament, les edicions. Tanmateix, hi aporta tan sols «les variants de sentit i les d'interès per a la prosòdia»²⁰⁵⁶. La revisió dels diferents manuscrits per a la cerca de les variants no ha estat tan sistemàtica com seria desitjable, ja que hi tornem a veure que Bohigas es basa incondicionalment en el treball de Pagès: «hem tingut a la vista, en original o reproducció, els manuscrits *AHILM*. Per a la col·lació dels altres, ens hem valgut de l'edició de Pagès»²⁰⁵⁷. No hi dona cap indicació de la metodologia seguida en la classificació de les variants en el seu aparat crític²⁰⁵⁸ —perquè hi manlleua bona part de les estratègies de Pagès i no ho considera necessari, perquè tampoc no li són totalment pròpies—; solament indica, com hem dit anteriorment, el tipus de variant que hi inclourà i la regularització que ha estat feta, ja que l'ortografia dels manuscrits originals no ha estat alterada sinó en «l'ús de majúscules, el de *u* i *v*, i el de *i* i *j*. Hem adoptat els signes de puntuació, l'apòstrof i el guionet del català modern; amb el punt volat indiquem les elisions que avui no tenen representació gràfica»²⁰⁵⁹.

L'aparat crític de cada poema incorpora, inicialment, tots els manuscrits i edicions que presenten, dins el seu *corpus*, el poema en qüestió —encara que no els folis en què es troba— i, en alguns casos particulars, també ens aporta alguna informació considerada rellevant quant a la transmissió textual de la composició, com, per exemple: «AA¹ (*còpia per una segona mà dels versos 1-8*) DD¹ (*còpia per una segona mà de tota la poesia*)»²⁰⁶⁰. A continuació, ens informa del text que s'hi ha utilitzat com a base, sempre que aquest no siga *F*, ja que si aquest és el cas, no en dona cap indicació: «Manuscrits i edicions:

²⁰⁵⁴ Bohigas, *op. cit.*, 2000, p. 74.

²⁰⁵⁵ Pagès, *op. cit.*, 1, p. 185.

²⁰⁵⁶ Bohigas, *op. cit.*, 2000, p. 75.

²⁰⁵⁷ *Ibidem*, p. 75.

²⁰⁵⁸ Les variants se'ns presenten a línia tirada, marcant la separació entre versos amb una ratlla horitzontal i precedits pel número corresponent al vers concret. No hi ha cap indicació que ens avise de quan es produeix un canvi entre les estrofes. La distinció entre diferents variants d'una mateixa lliçó es marca amb un punt i coma, exactament igual que la diferenciació entre diferents variants que apareixen dins un mateix vers. Per tant no hi ha una distinció física entre aquests tipus de variants, cosa que complica la localització i identificació de les variants com podem comprovar en l'aparat crític del poema 8.

²⁰⁵⁹ Bohigas, *op. cit.*, 2000, p. 75.

²⁰⁶⁰ *Ibidem*, p. 144.

ABDEFG²KLNabcde. Text de A»²⁰⁶¹.

Tot i que ens adverteix que «en l'aparat crític només hem indicat el manuscrit bàsic les vegades que no hem utilitzat el manuscrit F»²⁰⁶², com hem vist, quan fa servir dos testimonis base, com ocorre en el poema 43, sí que ens ho marca: «Text de G¹F»²⁰⁶³. Tot seguit, apareixen les variants, intercalant, quan pertoca, les mancances concretes que n'hi ha en els manuscrits i en els impresos, marcades en el lloc corresponent al primer vers del buit en cursiva i amb la referència pròpia dels versos que hi manquen: «38. N: s. q. Plaer. – 41-44. *Manquen en Fa*»²⁰⁶⁴. Igualment ocorre amb la informació referida a actuacions de segones mans, tant en correccions com en substitucions: «A¹BKLN: Per molt amor. *Una mà posterior (A²) ha corregit: Alt e a.; E: Vençut per alt; F: Per molt amor, esborrat i reemplaçat per la nostra lliçó*»²⁰⁶⁵.

L'aparat crític de Pere Bohigas incorpora, doncs, dades que no han estat anunciades en l'estudi inicial, probablement perquè són, bàsicament, extretes de l'edició de Pagès. L'aparat de variants, per tant, dóna una informació seleccionada i se'ns revela, d'aquesta manera, d'abast més restringit per als estudiosos que l'edició de Pagès.

La dependència que hi trobem respecte de l'edició crítica de Pagès arriba a influir en la discriminació de subcançoners que conformen *G* en la seua totalitat. Bohigas repeteix el mateix procediment de referència que utilitzà Pagès quaranta anys abans, és a dir, marca dos subcançoners, *G*¹ i *G*², i utilitza un *G*³ per a indicar repeticions de poemes dins un suposat mateix cançoner, en aquest cas *G*². Així, per exemple, quan ens trobem al davant de la segona redacció del poema 2 que, a més, està inclosa dins el que tant Pagès com Bohigas suposen un mateix cançoner, és a dir, *G*², marca aquesta duplicitat amb la indicació *G*³, que no hem d'identificar amb el subcançoner que Archer va anomenar així en la seua edició²⁰⁶⁶. Això solament passa en el cas del poema 2, ja que en l'altra composició que hi està repetida, és a dir, el poema 8, no tenim cap dada que ens informe d'aquesta duplicació. Per tant, si solament consultem l'aparat crític de 8 de l'edició crítica de Bohigas, mai no serem conscients que aquest poema apareix dues vegades dins *G*, ja que no ens informa d'aquesta duplicitat, ni en la indicació dels cançoners i edicions en els quals es troba aquest poema, ni en l'aparat crític: sols hi trobem referències a *G*², la qual cosa representa un problema important per a l'estudi de la transmissió textual de la composició en particular i de la formació del cançoner en general. El desconeixement directe que té del cançoner *G* no és raó suficient per a aquesta errada, ja que la consulta de l'edició de Pagès hauria estat suficient per a esmenar-la, per la qual cosa es tracta d'un oblit i una posterior manca de revisió. De fet, en la descripció de *G*, Bohigas diu que aquest cançoner té 119 composicions i que «d'aquest conjunt s'han de treure poesies que es troben en *G*¹ i *G*², i dues més copiades dues vegades en *G*²»²⁰⁶⁷, malgrat que ell, després, solament n'hi marca una.

També hem advertit²⁰⁶⁸ que el poema 112 apareix inclòs dins el subcançoner *G*², tal i com passava en l'edició de Pagès. Bohigas, d'aquesta manera, donà continuïtat a l'error comés pel crític rossellonés, que no féu un estudi pal·leogràfic del quadern i cregué que la datació es corresponia amb la que li atorgà a la part de *G*², això és, el segle XVI, una època més moderna que la de *G*¹, cosa que determinà la divisió de subcançoners que hi aportà. A més, quan fa la descripció del subcançoner *G*², concretament de la part de l'actual *G*³, Pagès diu que el fulls «que han sigut insertats, per dir-ho així, al mig de *G*¹, són d'una mà

²⁰⁶¹ *Ibidem*, p. 78.

²⁰⁶² *Ibidem*, p. 75.

²⁰⁶³ *Ibidem*, p. 166.

²⁰⁶⁴ *Ibidem*, p. 78.

²⁰⁶⁵ *Ibidem*, p. 81.

²⁰⁶⁶ Robert Archer (ed.), Ausiàs March, *Obra completa. Apèndix*, Barcelona, Barcanova, 1997.

²⁰⁶⁷ Bohigas, *op. cit.*, 2000, p. 68.

²⁰⁶⁸ Poveda, *op. cit.*, en premsa.

segurament posterior»²⁰⁶⁹. Els considera més moderns que G^1 però no en precisa més la datació ni inclou en el seu treball l'aportació d'un estudi anterior de Massó i Torrents²⁰⁷⁰ en el qual ja apareixia datada aquesta tercera part i que haguera estat suficient per a determinar que les mans són totalment diferents i, en conseqüència, que ha de pertànyer necessàriament a un subcançoner independent, separat de les dues parts canòniques de G :

– Manuscrits i edicions: ABDEFG²G³KL*Nabcde*²⁰⁷¹.

– 9. DEG²G³L*Nbcde*: mas (N: mes) a les (L: las) veus es lo vent fortunal²⁰⁷².

Vista aquesta solució de Bohigas, hem de tenir en compte que el mateix tipus d'errors que se'n podien derivar de la decisió presa per Pagès en la seua edició són els que ens podem trobar en aquesta de 1952-1959, malgrat que no seran els únics. Una errada que hi destaca és la comesa en l'aparat crític del poema 10, canònicament inclòs dins G^2 . Bohigas dona, en el llistat de testimonis en els quals es troba la composició, la dada que aquest poema està dins G^1 : «Manuscrits i edicions: ABDEFG¹HKN*Nabcde*»²⁰⁷³. Aquesta referència incorrecta no es torna a repetir, com seria d'esperar, en l'apartat de variants, en el qual ja les trobem ben determinades, és a dir, que Bohigas les inclou dins G^2 . Ens confirma, de nou, la falta de sistematicitat i revisió d'un treball que, per la seua vàlua, hauria d'haver estat més metòdic i acurat.

L'edició crítica de Pere Bohigas és, de les tres que podem trobar hui dia, la que menys quantitat de variants presenta dins el seu aparat crític. Això és degut, en part, a la limitació dels criteris que se n'establien a l'hora de marcar-les, ja que només han estat incloses aquelles variants que varien el significat i les que en modifiquen la prosòdia²⁰⁷⁴. Aquesta selecció que ens hi ofereix Bohigas està feta amb una definida intenció de prioritzar, sobretot, una sèrie de variants de sentit que, d'una altra manera, quedarien diluïdes dins un grup més ampli i que, potser, no deixarien visualitzar clarament la importància que en tenen. Si Pagès en va fer una selecció més àmplia, el que fa aquest editor és intentar de restringir aquelles que, per la seua qualitat, queden definides com a rellevants per a l'estudi d'aspectes relacionats amb la interpretació dels poemes, que és, en definitiva, l'avanç que incorpora Bohigas respecte de l'edició del filòleg rossellonès.

Malgrat aquest caràcter innovador que s'hi busca, és innegable la dependència que manifesta Pere Bohigas d'Amadeu Pagès en la seua base crítica ja que, fins i tot, arriba a afirmar que per a la seua edició «hem tingut a la vista, en original o en reproducció, els manuscrits AHILM. Per a la col·lació dels altres, ens hem valgut de l'edició Pagès»²⁰⁷⁵. L'excés de confiança en la tasca de Pagès dona lloc a unes pràctiques poc ortodoxes en un procés d'edició crítica.

Bohigas no confirma enlloc la necessitat o la manera d'incorporar informació sobre l'actuació de cancel·lacions del copista o d'una segona mà. Malgrat no incloure aquest criteri, sí que el fa servir, com queda demostrat en indicacions tals com «A¹BKLN: Per molt amor. *Una mà posterior* (A²) *ha corregit*: Alt e a.» (3, 1) o «G¹, en la interlínia, damunt del text: nos fartarà, ans delerà sa vida» (4, 5). Aquestes referències no són, per tant, estranyes en el seu aparat crític, però quan es tracta de G^2 i de G^4 solament hi trobem una referència: «EG², per una segona mà: mos» (101, 26). Tot i això, en són moltes les variants d'aquest caire que no inclou, per assistemàticitat.

qu'altre: qu'altre G⁴ (1, 4); *trobant-m-anamorat: trobantme enamorat* G² *trobantme namorat* G⁴ (2, 13); *sobresalt: sobresalt* G⁴ (2, 14); *cella: ce<la>* G⁴ (3, 20); *ser: eser* G² (8, 36); *les dones: laes donaes* G⁴ (8, 44); *trufan: truffant* G⁴ (9, 14); *só: sø fui* G⁴ (9, 22); *compte-n: contepten* G⁴ (10, 12); *vinga-n:*

²⁰⁶⁹ Pagès, *op. cit.*, 1, p. 40.

²⁰⁷⁰ Jaume Massó i Torrents, «Manuscrits catalans», *Revista de bibliografia catalana*, 6, 1906, pp. 145-269, p. 167.

²⁰⁷¹ Bohigas, *op. cit.*, 2000, p. 80.

²⁰⁷² *Ibidem*, p. 80.

²⁰⁷³ *Ibidem*, p. 97.

²⁰⁷⁴ *Ibidem*, p. 75.

²⁰⁷⁵ *Ibidem*, p. 75.

vingamm G⁴ (10, 16); *qu-amor: q̄ucamor* G⁴ (10, 30); *membrar: membrar* G⁴ (10, 37); *hudulaments: hu<u>dulaments* G² (11, 18); *ço que-l gest: <volrà dir> ço quel gest* G² (12, 8); *dien: sdién* G² (12, 15); *prech: preny* G² (12, 41); *cerquant: sercant i* G² (13, 5); *ne strényer: restrenyer* G² (14, 10); *cor: cor e-si* G² (17, 18); *minva: viva minva* G² (18, 30); *muntar: muntar* G² (18, 42); *torbassen: torrobassen* G² (18, 44); *portat: portant* G² (19, 21); *ell: etst* G² (20, 11); *ell: yel* G² (23, 15); *nodreix: nodreehx* G² (23, 35); *qu-amistat: q̄ucamistat* G² (24, 4); *castor: hcastor* G² (24, 25); *predecessors: predecessors* G² (25, 33); *clamors: clamors* G² (25, 36); *cel crear: cell creat* G² (26, 37); *pom: p pom* G² (26, 51); *ab lo sguart de riallosa cara: ab rrialtosa cara ab lo esguart de riallosa cara* G² (31, 38); *cap: capb* G² (32, 23); *l'ome: lomes* G² (32, 39); *ab: ab t̄* G² (33, 10); *aflam: aflama* G² (33, 26); *en hun loch: en thr un lloch* G² (34, 7); *puch donchs: donchs pu<s>ch* G² (34, 17); *pusch: pu<s>ch* G² (35, 14); *vida-xempta: vida xempta* G² (45, 65); *si que: sim̄ si que* G² (45, 66); *lo seny: lo escut <seny>* G² (45, 67); *ésser: es<s>er* G² (72, 3); *jau: jau <plau>* G² (74, 20); *tostemps: tos<ts>temps* G⁴ (74, 26); *vehent-me: vent<hent>me* G⁴ (74, 28); *no-m: <nom>* G⁴ (74, 48); *no l'és: noless es* G² (75, 23); *menys: me<ni>s* G² (75, 35); *enboltes: enmboltes* G² (75, 79); *nulla: <nu>folla* G² (76, 43); *molts: mo<lt>s* G² (79, 21); *ver: vetr* G² (79, 44); *vós: vos ten* G² (85, 29); *veig: vettig* G² (85, 67); *tals: talnts* G² (85, 67); *amors: amadors* G² (87, 5); *hom: l<h>om* G² (87, 33); *si hu vol: q̄ue si lu vol vol̄* G² (87, 39); *no-s: nos* G² (87, 50); *contentament no-n: no tasta contentament no* G² (87, 69); *munta: muntésanta* G² (87, 83); *speriment: sperit<ment>* G² (87, 124); *qu-amor d'ells partesqua: que amor pa<e>ressca* G² (87, 127); *a nostre cors ensemps ab l'arma guarda: tota sa part a nostra carn s<es>guarda* G² (87, 162); *vol e: vole e* G² (87, 167); *plagat la rahó té: plagat te la raho <te>* G² (87, 168); *braus: braus<u>* G² (87, 178); *en: nen* G² (87, 180); *sentí: <sentí>* G² (87, 187); *afloxen: aftoexen* G² (87, 193); *sentir bé si lo: sentir<ho> be si t̄o si* G² (87, 194); *gran lexa: <gran> leixa* G² (87, 195); *presona: pr<r>esona* G² (87, 209); *ell-aver: ella <ha>ver* G² (87, 228); *pens braços mans peus: pen<u>s braços peus <ne> mans* G² (87, 233); *rahó: rr<r>ahó* G² (87, 243); *ha: ha* G² (87, 244); *cosa-nemiga: cosa no ninguanemiga* G² (87, 244); *perdria: perd<r>ia* G² (87, 249); *penssa: pensara* G² (87, 251); *aquest món: <aquest> amon* G² (87, 252); *bé sobiran cerqua: ben subiran cerqua<ca>* G² (87, 252); *cerqua: cerqua<ca>* G² (87, 253); *en ell e res: <en ell> e rres* G² (87, 264); *secuden: ses<rre>cuden* G² (87, 284); *s'estén sinó-n cosses pensades: cesten <sesten> sino en coses pensades* G² (87, 288); *havent: e <h>a* G² (87, 300); *d'infinít: dinftien<n>it* G² (87, 306); *una: viva <una>* G² (87, 314); *que: quei* G² (87, 327); *y él: y ell* G² (87, 334); *la major part la menor: la major <la> part ta menor* G² (94, 43); *van mos: van mos* G² (94, 132); *ne: no<e>* G² (95, 23); *l'aspra: pt̄anych <laspra> ta* G² (95, 24); *pensant fer qui ne d'on ma dolor ve: <pensant fer qui ne don ma dolor ve>* G² (95, 27); *és de mi: de en es de <mi>* G² (95, 35); *és: esta* G² (96, 23); *temut: quede temut* G² (96, 33); *c-altre: q̄ucaltre* G⁴ (101, 8); *potença: potensa<ça>* G⁴ (101, 9); *e quant més trob, lavors me va pus mal: <e quant mes trop lavors me va pus mal>* G⁴ (101, 35); *rocegant: sorrossegant* G² (105, 190); *tostemps: tos<ts>temps* G² (114, 46); *se: seg* G² (115, 10).

Quan Bohigas preveu incloure aquelles variants interessants per a la prosòdia, es refereix a aquelles que afecten a la mètrica, tant per hipermetria com per hipometria, i a l'accentuació de versos, malgrat no ser aquesta una qüestió regular en l'obra d'Ausiàs March. Sorpren que no haja tingut en consideració aspectes que ens pareixen tan importants com l'ordenació de mots,²⁰⁷⁶ que també pot afectar a la prosòdia, i d'altres de caràcter morfosintàctic i lèxic, que presenten també una sèrie de variants bastant interessants per a l'estudi i filiació de les diferents relacions entre còdexs. El llistat que hi aportem a continuació inclou aquelles variants de G² i G⁴ que són considerades «de sentit» i que, en principi, sí que haurien d'haver estat catalogades dins l'edició perquè és l'objectiu que es proposava Bohigas. Mancances d'aquest tipus insisteixen en el fet que l'estudi, acarament i selecció de variants per part de Bohigas no ha estat del tot sistemàtic i poc acurat.

lo: son G⁴ (1, 19); *passat: pensat* G⁴ (1, 28); *axí: a mi axi* G² (2, 1); *amor: amar* G² (2, 32); *calor: color*

²⁰⁷⁶ Les variants que es produeixen per presentar una variació en l'ordre de mots són: *si molt és durable: si es molt durable* G²G⁴ (2, 7); *null acte gran se fa: degun gran acte es fa* G² (17, 37); *que no par cosa vera: que par no sia ver* G² (19, 11); *bell cors: cors bell* G² (23, 18); *lo fret tot hom: tot hom lo fret* G² (24, 37); *és tost: tost es* G² (26, 40); *complit per vós: per vos complit* G² (85, 38); *de déu és ja: ja es de deu* G² (85, 55); *cors l'arma és: cos es larma* G² (87, 78); *del cors l'appetit cessa: lapetit del cos cesa* G² (87, 105); *salut delir: delit salut* G² (87, 190); *mes sanchs al cor: al cor mes sanchs* G² (87, 273); *dits meus: meus dits* G² (87, 327); *los ha déu: deu los a* G² (87, 333); *bé ho mal: mal o be* G² (96, 7). *he yo: yo e* G² (96, 10).

G⁴ (3, 6); *calor: color* G⁴ (3, 10); *malalt: malt* G⁴ (3, 11); *joventut: lo jovent* G⁴ (6, 2); *ja pus fort havent rahò: majorment si la rahos* G⁴ (6, 4); *e: lo* G⁴ (6, 32); *mas tan: sino* G⁴ (7, 3); *son: sos* G⁴ (7, 6); *son: lo* G⁴ (7, 8); *prou: prou* G⁴ (7, 19); *fon son dit: fo en sos dits* G⁴ (7, 21); *n'à pres: ma pres* G⁴ (8, 29); *que vós: que a vos* G⁴ (8, 29); *cambie mon: me mude lo* G² (8, 42); *plor: plorar* G⁴ (9, 4); *e: tot* G⁴ (9, 25); *via: vida* G⁴ (9, 44); *lo: la* G⁴ (10, 35); *algú d'èls: degu dells* G⁴ (10, 39); *tan n'ici: tant vici* G⁴ (10, 39); *l'acolorat: lo colorat* G² (11, 31); *ma sperança: sperança* G² (11, 43); *càrrech: carch* G² (12, 19); *càrrech: carch* G² (12, 24); *no: nom* G² (14, 3); *negú: algu* G² (14, 5); *lauger: llarguer* G² (14, 12); *yo qui só: lo qui es* G² (14, 24); *e tant: estant* G² (14, 32); *guays: guanys* G² (15, 2); *cascun cor de: cascun de* G² (15, 19); *s'entren: senten* G² (15, 24); *portans: portants* G² (15, 51); *s'ajau: ssarau* G² (16, 15); *por: plor* G² (16, 19); *lassat: llançat* G² (18, 32); *de què se desespera: de que no aga sper* G² (19, 10); *ell: est* G² (20, 13); *ell: est* G² (20, 14); *danar: donar* G² (20, 34); *se jaqueix: sera queix* G² (21, 18); *qw-en: en* G² (21, 22); *negun: null* G² (21, 31); *peresqua: no peresca* G² (21, 31); *amar: amor* G² (21, 38); *crech: creu* G² (21, 40); *sonarà: durara* G² (21, 44); *vós: e* G² (22, 21); *folls: falts* G² (22b, 11); *no trobe: que no trob* G² (22b, 13); *ço: lo* G² (23, 18); *covè: covench* G² (23, 20); *mort: mor* G² (23, 40); *del: lo* G² (25, 1); *del qual: de qui* G² (25, 14); *lo: lom* G² (25, 28); *ja ma: savia* G² (27, 35); *quant: com* G² (28, 2); *ses: les* G² (28, 2); *e lo: yl* G² (31, 6); *en: quen* G² (31, 15); *e: y* G² (31, 19); *negun: algun* G² (31, 25); *d'alta sanc: daltra sanch* G² (32, 18); *ha'n: dan* G² (32, 21); *vicis: vincin* G² (32, 31); *ço: lo* G² (33, 5); *yo: pus* G² (33, 5); *a: en* G² (33, 9); *cors: tot* G² (33, 20); *la: ja* G² (33, 23); *perida: partida* G² (33, 23); *s'i troba sforçada: y es molt esforçada* G² (33, 24); *ma pensa: la pensa* G² (33, 30); *és lonch: llonch* G² (33, 36); *que nodreix: a que nodrex* G² (33, 36); *negun: algun* G² (33, 37); *de: en* G² (33, 38); *fallesch: yo falch* G² (33, 43); *sperimentat: speriment* G² (34, 10); *quin-obra fa: quin onbra fin* G² (34, 15); *la: ma* G² (34, 31); *hon null hom: llay on null* G² (35, 28); *qui és: sol a* G² (35, 32); *empènyer: attenyer* G² (35, 35); *en: em* G² (35, 42); *un gran: un* G² (45, 5); *mas los volers: les voluntats* G² (45, 63); *bon: tu* G² (45, 89); *l'altra és general ignorança: altres generals ingnorants* ha G² (45, 100); *perllongada: perllonga* G² (72, 17); *e: en* G² (72, 26); *e: y* G² (72, 40); *llur: car lur* G⁴ (74, 23); *só: som* G² (75, 5); *son: som* G² (75, 29); *són bons: bon son bons* G² (75, 31); *gens: gents* G² (75, 38); *plana: blana* G² (75, 72); *e diana-ls té: edraulals* G² (75, 81); *e: y* G² (75, 84); *al: el* G² (75, 91); *trob: trop ne* G² (76, 4); *plaga: ploga* G² (76, 6); *perquè d'amor: car d'amor* G² (76, 38); *que s'anomena-rgent: ques anomenat* argent G² (79, 14); *d'aquests: daquells* G² (79, 15); *són: es* G² (79, 25); *tots sos deportes: lo seu deport* G² (79, 25); *son: som* G² (79, 39); *sent: e* G² (85, 27); *en: e* G² (85, 29); *a: en* G² (85, 37); *tot escrivent: lo scrivent* G² (85, 49); *voler falleix: amor fallex* G² (85, 63); *a: e* G² (87, 11); *e virtuts: infinits* G² (87, 16); *mas: e* G² (87, 18); *e compost és: y es compost* G² (87, 22); *l'ome: lom no* G² (87, 35); *e: que* G² (87, 42); *los: nos* G² (87, 42); *sensual aquests: censual los seus* G² (87, 44); *brame: sarme* G² (87, 48); *s'avorresca: de sis partexca* G² (87, 53); *aquell: aquest* G² (87, 60); *amargant: amarga* G² (87, 67); *d'abdós hunits: dels dos units* G² (87, 74); *e: y* G² (87, 76); *canssa: cau en* G² (87, 79); *); e: que* G² (87, 80); *tot lo finit: lo infinit* G² (87, 80); *e: y* G² (87, 84); *e: de* G² (87, 86); *en semblant de: consemblant a* G² (87, 92); *al: a* G² (87, 94); *e-s: is* G² (87, 94); *és: te* G² (87, 99); *ells: als* G² (87, 99); *agreujat les: agraviat ses* G² (87, 104); *o: y* G² (87, 127); *en los molt: y en los* G² (87, 129); *honest-amor: amor darma* G² (87, 169); *lo contemplar jaquexen prenints l'acte: lurs arguments tots se refiren acte* G² (87, 176); *és: en* G² (87, 200); *la: sa* G² (87, 265); *no-m trob: no es* G² (87, 276); *hi: li* G² (87, 302); *destruït res: destrux* G² (87, 313); *mesclats surt molt: mesclats ne surt* G² (87, 314); *amen ensemps e l'esperit sols: donchs am la carn e nostre sperit* G² (87, 319); *no-s trob qu-en res desame: duna part no desame* G² (87, 320); *yo perdon: no perdo* G² (94, 6); *d'aquelles que-ls avenen: de les que a ells havenen* G² (94, 8); *córs: curs* G² (94, 9); *en quantitat molt prop d'altres se jutja / en quantitat ab les altres discorda: en cantitat ab les altres discorda* G² (94, 12-13); *que: quant* G² (94, 25); *en: al* G² (94, 27); *l'or: lo* G² (94, 28); *acte-nsemps: acten* G² (94, 35); *mal: son mal* G² (94, 35); *ha: te* G² (94, 36); *e: o* G² (94, 50); *qu-entr-amors vicioses: quentramor vicios* G² (94, 59); *tot: be* G² (94, 66); *grans: tants* G² (94, 70); *a: en* G² (94, 80); *plaihle: pahible* G² (94, 84); *pells: per los* G² (94, 97); *tot-amor: tota mort* G² (94, 107); *no: yo* G² (94, 128); *si ton: vostre* G² (94, 131); *vós haureu atraçat: nos haurem atrasat* G² (95, 3); *volrreu: volrrem* G² (95, 4); *perdre-ns: perdreus* G² (95, 6); *puyis perdut: puix perdent* G² (95, 12); *tot lo: allo* G² (95, 17); *e resta-ls: crestalls* G² (95, 19); *ssent dolor: sent plaer* G² (95, 26); *dolç: ver* G² (95, 40); *derrer besar: darrer abras* G² (95, 46); *pereix: partex* G² (95, 56); *ha por tot: a por* G² (95, 67); *esperit qui: sperit que* G² (96, 9); *o: e* G² (96, 15); *e: lo* G² (97, 6); *d'aquell: de* G² (97, 21); *car: pus* G⁴ (101, 51); *e: y* G² (105, 162); *car: que* G² (105, 178); *lonch temps és que: tostemps hague* G² (114, 47); *sàviament: fa usament* G² (114, 51); *pos: faç* G² (114, 52); *e: y* G² (114, 76); *he: ne* G² (115, 8).

Tot i que l'edició de Bohigas és la més estesa i utilitzada de les tres de què disposem,

probablement per qüestions de difusió editorial, no és del tot sistemàtica i acurada segons hem pogut demostrar en aquest treball. Sorprén, però, que no pareix haver-hi un avanç important i consegüent respecte de l'edició de Pagès, sinó ben al contrari. Bohigas en restringeix, de fet, la quantitat de variants incorporades a l'aparat crític, probablement per les necessitats de la col·lecció que acull la seua edició, fet que, tanmateix, hi afavoreix la incorporació de notes d'anàlisi literària, que Pagès va haver de relegar a un volum independent²⁰⁷⁷. No obstant això, el problema ha estat que la tria resulta massa breu, poc sistemàtica, no sempre adequada i, en molts casos, no s'ha fet la tasca de col·lació directament a partir dels testimonis, sinó depenent d'una altra edició crítica prèvia. En definitiva, Bohigas beu de l'edició de 1912-1914 més del que es podria esperar d'un nou treball crític, amb deutes en tots els àmbits de l'estudi preliminar i de la fixació del text base, que relativitzen la qualitat filològica de la seua tasca ecdòtica, fins el punt que no millora el text fixat per Amadeu Pagès i és clarament superat per la tasca de Robert Archer²⁰⁷⁸, més enllà de les limitacions que totes dues puguen presentar.

²⁰⁷⁷ Pagès, *op. cit.*, 2.

²⁰⁷⁸ Archer, *op. cit.*